

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ناز سکوہمند

عبادتی سیاسی جمعہ

دوره، مضمون، شماره ششم

نام جزوه: نماز شکوهمند عبادی سیاسی جمعه
نویسنده: هیأت تحریریه موسسه درراه حق
ناشر: موسسه درراه حق
نوبت چاپ: مکرر
تاریخ چاپ: ۱۳۹۷ هـ ش
چاپخانه: سلمان فارسی
نشانی: قم، خیابان آیت الله مرعشی نجفی (ارم)
کوچه ۲۰ - پلاک ۱۰ - موسسه درراه حق
تلفن: ۲-۳۷۷۴۳۲۲۱ (۰۲۵)

www.darrahehaq.com

سامانه پاسخگویی پیامکی: ۱۰۰۰۲۲۲۳۳۳

رایگان

فهرست مطالب

- نماز جمعه در قرآن کریم..... ۱۶
- اهمیت نماز جمعه در روایات..... ۲۸
- آداب نماز جمعه..... ۳۴
- الف (نظافت و آراستن خود:..... ۳۴
- ب (آمادگی قبلی:..... ۳۶
- ج (رعایت شرایط اخلاقی:..... ۳۸
- توصیه‌ی امام خمینی علیه السلام درباره‌ی نماز جمعه..... ۴۱
- یادآوری به امامان جمعه..... ۴۷
- چند توصیه به شرکت‌کنندگان در نماز جمعه..... ۴۸

دوره هفتم، شماره ششم / ۵

اِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى
ذِكْرِ اللَّهِ!

جمعه، روز اجتماع و میعاد جماعت است،
فعالیت های بانگ آسمانی اذان جانها را از اشتغالات
زمینی می کند و به سوی نور و فلاح به پرواز
درمی آورد. مؤمنان از هر گوشه آن چه در دست دارند
وا می نهند، از آلودگی ها غسل می کنند، برای حضور
دربارگاه محبوب خود را می آریند، برای دیدار با
فرشتگان خود را خوشبو می سازند، چون رودی از

۶ / نماز شکوهمند عبادی سیاسی جمعه

هر کوی و برزن سرازیر می‌شوند، و چون موجی به
دریای جماعت جمعه می‌پیوندند...

الله اکبر ...

بانگ تکبیر مؤذن مؤمنان را فرامی‌خواند، و
عظمت تکبیر جان‌ها را فرامی‌گیرد، و ایمان حجاب
روزمرگی را می‌درّد و شعله می‌کشد، و مؤمن در این
شعله هر چه دارد می‌ریزد و می‌سوزاند، و برهنه از
همه پای باندها و سرشار از عشق و ایمان
می‌شتابد، و خود را نیز در امواج ایمان جمع،
غوطه‌ور می‌سازد تا از خودی هیچ نماند، و سراپا
برای خدا خالص شود، و در برابر خدا بایستد، و نه
با زبان خود که با زبان جمع خدا را بخواند، و نه

دوره هفتم، شماره ششم / ۷

به قدر یک نفر که به ظرفیت یک اجتماع فیض
بگیرد....

الله اکبر... با بانگ مؤذن مؤمنان برای جهاد
آماده می شوند، ابتدا از خود آغاز می کنند، از منافع
مادی صرف نظر می کنند، راحتی خانه را پشت سر
می نهند، و همگام از هر سو می شتابند و به حاکم
روی می آورند، و در صف قرار می گیرند، و
گوش به فرمان می مانند، و از اخبار دور و نزدیک و
دشمن و دوست آگاه می شوند، و بسیج شدن را در
هر لحظه که لازم آید می آموزند، و خدا را بر
نعمت هایش سپاس می نهند و بر پیامبر و پیشوایان
درود می فرستند، و برای خود و مؤمنان آمرزش
می خواهند، و تقوی و مراقبت بیشتر را آماده

۸ / نماز شکوهمند عبادی سیاسی جمعه

می‌شوند، و تحکیم ارتباط باخدا را به نماز
می‌ایستند....

الله اکبر...

جماعت جمعه تجلی اسلام اجتماع است، و
پشتوانه‌ی استمرار حاکمیت حق، و پذیرش مسؤولیت
جمعی در دفاع از حریم ایمان و عقیده‌ی اسلامی، و
تبلور پیوند حاکم و حکومت با فرد فرد مسلمانان، و
ظهور پشتیبانی اجتماع از حکومت عدل، و اِعمال
مسؤولیت حاکم در فرابردن آگاهی ملت، و اوج دادن
ایمان و معنویت جامعه در سیر به سوی خدا.

جماعت جمعه در هر هفت روز یک بار ارکان
اسلامی را به نمایش می‌گذارد؛ نماز اسلام را که
جماعت جمعه نماز است، جهاد اسلام را که بنیان

دوره هفتم، شماره ششم / ۹

صف آهنین نماز جمعه و تعلیمات سیاسی آن، در مسیر جهاد است حجّ اسلام را که همان گستردگی و تعاون و همسانی حج را هر هفته به همراه دارد. خمس و زکات را که مؤمنان را به گذشتن از تجارت و منافع فردی و ملی دارد و به نیازهای جامعه آگاه می‌سازد، امر به معروف و نهی از منکر، را که دو وظیفه‌ی بزرگ از ضرورت‌های نماز جمعه است، و تولّی و تبرّی، اسلام را که مؤمنان صمیمانه و همسان و برابر کنار هم قرار می‌گیرند و با دریافت آگاهی‌های سیاسی برای مقاومت در برابر دشمنان اسلام آماده و یک‌جهت می‌شوند. آری جماعت جمعه مظهر ارکان اسلام است...والله اکبر.

۱۰ / نماز شکوهمند عبادی سیاسی جمعه

نماز جمعه در سازندگی مسلمانان تأثیرات
شگرفی دارد که هر گوشه‌ی آن قابل دقت و بررسی
است:

۱ - نماز جمعه همانند سایر اجتماعات دینی،
برادری و صمیمیت را در مسلمانان تقویت می‌کند،
تفاوت‌های طبقاتی، اختلاف در نژاد، رنگ و زبان، در
جماعت جمعه از میان برداشته می‌شود، و همه‌ی
اقشار در کنار هم قرار می‌گیرند، و بدین ترتیب
برتری‌های خیالی و فاصله‌هایی که ممکن است به
جهت تفاوت‌ها در جامعه‌ای شکل بگیرد. رنگ
می‌بازد و صفا و صمیمیت و ایثار و دیگر دوستی
جای آن را می‌گیرد.

دوره هفتم، شماره ششم / ۱۱

۲ - اجتماع عظیمی که هر هفته در جماعت جمعه گرد می‌آیند، تشکلی از نیروهای ناپیدای جامعه است که هم چون سان و رژه‌ی سپاه، توان اسلام را به معرض نمایش می‌گذارد و موجب ارباب و تضعیف دشمنان می‌گردد؛ نماز جمعه نمایانگر قدرت اسلام است، و این که مستحب است امام جمعه به هنگام ایراد خطبه بر اسلحه تکیه کند، نموداری از همین حقیقت است.

۳ - از پراج‌ترین فواید نماز جمعه، آگاه ساختن جامعه از مسائل سیاسی و مشکلات اجتماعی است، و این موضوع اگر برترین ثمره‌ی نماز جمعه نباشد، از مهم‌ترین سودمندی‌های آن محسوب می‌شود، زیرا انحطاط و ضعف و زبونی هر اجتماع

بیش از هر چیز معلول عدم آگاهی و بازماندن از رشد سیاسی و عدم اطلاع از مشکلات است، به همین جهت امام جمعه موظف است در خطبه‌ها مسائل روز و مشکلات گوناگون کشور را با نمازگزاران در میان گزارد.

۴ - فائده‌ی دیگر نماز جمعه، برخورد و تماس و تأثیر متقابل افراد و بیرون کشیدن آنان از انزوا و انفصال و کناره‌گیری است، که موجب هماهنگی و وحدت فکری و توافق اخلاقی در جامعه می‌شود؛ این سودمندی را توجّه همگان نسبت به یک نفر - خطیب جمعه - تقویت می‌کند، زیرا در صحنه‌ی نماز جمعه همه از یک فرد عادل و پرهیزکار مطالبی را می‌شنوند، و اخلاق و رفتاری

دوره هفتم، شماره ششم / ۱۳

مشاهده می‌کنند، و از فکر و عقیده‌ی او تأثیر می‌گیرند، و این‌ها همه به هماهنگی و یکپارچگی افراد کمک می‌کند.

۵ - مرکزیت برای تصمیم‌گیری‌های اجتماعی در امور مهم جامعه، مثل جنگ و لشکرکشی، و بسیج عمومی برای انجام کارهای عام‌المنفعه، فائده‌ی دیگر نماز جمعه است. مردم به نام خدا و با یاد او و برای بزرگ داشت شعائر اسلام در میعادگاه جمعه اجتماع می‌کنند، در این اجتماع بزرگ، مصالح امت طرح و بررسی می‌شود، و پس از موافقت و تصویب عمومی، همه برای تحقق آن رو به یک هدف به حرکت درمی‌آیند، و سیل‌آسا هر مانعی را از میان برمی‌دارند.

۱۴ / نماز شکوهمند عبادی سیاسی جمعه

از این رو، نماز جمعه در تاریخ اسلام پیوسته میعادگاه مسلمانان برای تصمیم‌گیری در امور، و مرکزی برای تجمّع نیروها، جهت مقابله، با خطراتی که مسلمانان را تهدید می‌کرد بوده است.

پیشوای هشتم، امام رضا(علیه‌السلام)، در پاسخ کسی که پرسید: چرا در نماز جمعه خطبه واجب است؟ فرمود:

« زیرا جمعه، زمان حضور همه است، و خداوند خواسته برای امام وسیله‌ی باشد که مردم را پند دهد و به طاعت خدا تشویق نماید و از نافرمانی او بهراساند و آنان را از مصالح دین و دنیایشان آگاه

دوره هفتم، شماره ششم / ۱۵

سازد، و به آنان از رویدادهای جامعه در زمان و مکان‌های مختلف که سود و زیانی دارد خبر دهد»^۱.

و در جای دیگر فرموده است:

« دو خطبه در نماز جمعه واجب شده تا یکی

در حمد و ستایش خدای متعال و تمجید و تقدیس

او باشد، و دیگری برای بیان نیازها و مشکلات و بیم

دادن و دعا و فرمان به مصالح و نهی از مفساد»^۲.

این فواید و نظایر آن‌که در برقراری قدرت

اسلامی و استقلال و امنیت اجتماعی سهم به سزایی

دارد، مصالحی است که برای بزرگداشت نماز جمعه

در نظر گرفته شده، و قرآن کریم با تأکید دستور

۱. جامع الاحادیث للشیعه، ج ۶، ص ۸۹.

۲. وسائل الشیعه، ج ۵، ص ۴۰.

می‌دهد، چون نماز جمعه برپا شد هرگونه کار و هدف شخصی را رها کنید، و به سوی جماعت جمعه بشتابید، و با تعبیر «ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ» (این برایتان بهتر است اگر بدانید) مصالح و فواید اجتماعی نماز جمعه را بر مصالح و اغراض شخصی ترجیح داده است.

نماز جمعه در قرآن کریم

در سوره جمعه می‌خوانیم:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ
الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ
لَكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ».^۱

دوره هفتم، شماره ششم / ۱۷

(ای مؤمنان! روز جمعه هنگامی که نماز را
اعلام کردند به سوی ذکر خدا بشتابید و خرید و فروش
را رها کنید، این برای شما بهتر است اگر بدانید بهتر
است).

مرحوم مجلسی (رحمه الله) می نویسد:

در این که این سوره و این آیات درباره‌ی نماز
جمعه است تردیدی نیست، و مفسرین شیعه و سنی
بر همین مطلب اجماع دارند!.

در این آیه برای توجه به نماز جمعه و اهمّیت
دادن به آن، تأکیدهای فراوانی به کار رفته که به برخی
اشاره می‌کنیم:

۱ - مؤمنان را مخاطب قرار داده، و این اشاره‌ی است که مؤمن از این فریضه‌ی بزرگ بهره‌مند می‌شود، و مقتضای ایمان، انجام آن است، نه ترک یا سبک شمردن آن.

۲ - از نماز جمعه به «ذکر الله» تعبیر فرموده است تا اهمیت آن مورد توجه باشد.

۳ - در جمله‌ی «فَاسْعُوا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ» توصیه می‌فرماید که به سوی آن بشتابید و این تأکید دیگری است که در نماز جمعه شرکت کنند و سهل‌انگاری ننمایند، و این تعبیر معمولاً درجایی استعمال می‌شود که موضوع مهمی در بین باشد که غفلت موجب از دست رفتن آن است.

دوره هفتم، شماره ششم / ۱۹

۴ - باآنکه کسب و تجارت در اسلام ارزشمند است، در جمله‌ی «و ذَرُّوا البَّيْعَ» (خرید و فروش را ترک کنید و به نماز بپردازید)، تأکید می‌فرماید که نماز جمعه بر آن ترجیح دارد و به هنگام آن هر کار دیگری باید ترک شود.

۵ - در جمله «ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ» با تأکید بیشتر اعلام می‌فرماید:

پرداختن به نماز و ترک کارهای دیگر به خیر شما است، و خدای متعال که به خیر همه از هر کس آگاه‌تر است آن را خیر می‌داند، و شما هم اگر بدانید و به خیر خود آشنا باشید این حقیقت را درخواهید یافت، بنابراین کسی که کارهای دیگر را بر نماز

۲۰ / نماز شکوهمند عبادی سیاسی جمعه

جمعه مقدّم می‌دارد واقعیت را درنیافته و جاهل است، و از خیر خود دوری می‌جوید.

۶ - آیات بعدی، نیز در انتقاد از کسانی است

که نماز جمعه را رها کرده و به خرید و فروش و یا کارهای بیهوده می‌پردازند:

« وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُّوا إِلَيْهَا وَ تَرَكَوْكَ قَائِمًا قُلْ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِ وَاللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ. »^۱

۷ - جمله ی « قُلْ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ

والتِّجَارَةِ » مقایسه‌ی ترک‌کنندگان نماز جمعه را مردود دانسته و تأکید می‌فرماید که نماز جمعه نزد خدا بهتر است، و می‌دانیم آنچه نزد خدا بهتر باشد،

دوره هفتم، شماره ششم / ۲۱

برای همیشه بهتر است و قابل خدشه و اشکال نیست، و خداوند منزّه از آن است که هم چون بشر، چیزی را امروز بهتر بداند و بعد خدشه یی پیش آید و تغییر عقیده دهد.

۸ - جمله‌ی « وَ اللّٰهُ خَيْرُ الرَّازِقِيْنَ » حاکی از

آن است که اگر کسی فکر کند با شرکت در نماز جمعه به روزی و درآمدش لطمه یی وارد می‌شود در اشتباه است؛ روزی دست خدا است و کسی که روزی می‌خواهد بهتر است به سوی « خیرالرازقین » بیاید تا از فضل او بهره‌مند شود.

نماز جمعه از همان آغاز هجرت

پیامبر(صلی‌الله‌علیه‌وآله)تشریح گردید، و پیامبر عزیز

۲۲ / نماز شکوهمند عبادی سیاسی جمعه

اسلام (صلی الله علیه وآله) به اقامه‌ی آن پرداخت، در سفر هجرت، پیامبر (صلی الله علیه وآله) روز جمعه به وادی «بَنی سَالِمِ بْنِ عَوْفٍ» رسید، و اولین نماز جمعه را در آن جا برگزار فرمود^۱.

در مورد نزول آیاتی که ذکر شد، «مقاتل بن

سلیمان» می‌گوید:

«دحیه کلبی»^۲ - که جوانی زیبا و خوش‌اندام

بود - از شام، با کالاهای تجارتنی بسیار بازگشت، و

او معمولاً با اجناس و کالاهای موردنیاز مردم به

مدینه می‌آمد، و برای - اعلام ورود او طبل

۱. مستدرک الوسائل، ج ۱، ص ۴۱۲.

۲. «دحیه» به فتح دال یا کسر آن یکی از کافران بود که اسلام

اختیار کرد.

دوره هفتم، شماره ششم / ۲۳

می نواختند، تا همه باخبر شوند و برای خرید کالاهای موردنیاز به کاروان تجارتي دحیه مراجعه نمایند.

یک بار ورود «دحیه» که هنوز مسلمان نشده بود، روز جمعه واقع شد، پیامبر - (صلی الله علیه وآله) به ایراد خطبه‌ی نماز جمعه مشغول بودند، با ورود دحیه، طبل نواختند و مردم استماع خطبه‌ی پیامبر (صلی الله علیه وآله) را رها کردند و برای خرید به سوی دحیه شتافتند، در مسجد جز دوازده نفر باقی نماند؛ پیامبر فرمود: «اگر این گروه باقی مانده نبودند، عذاب الهی بر آنان فرود می آمد...»^۱.

از آیاتی که در این مورد نازل شد چند نکته

استفاده می شود:

۱ - دست کشیدن از همه‌ی کارها:

در آیه‌ی مبارکه و شأن نزول آن، آنچه در مقابل نماز آمده و از آن نهی شده خریدوفروش است، اما خریدوفروش خصوصیتی ندارد بلکه هر کاری که انسان را از عمل اجتماعی نماز جمعه و منافع مهم سیاسی و عبادی آن بازدارد، مورد نهی است و باید رها شود.

بنابراین خریدوفروش مثال روشنی است از کارهایی که انسان را مشغول می‌سازد و از شرکت در فریضه‌ی پرارج جماعت جمعه بازمی‌دارد.

۲ - سفارش و سرزنش:

دوره هفتم، شماره ششم / ۲۵

در آیه شریفه: آنچه مورد سفارش و تأکید است، شتافتن و رو آوردن به سوی «ذکرالله» و یاد خدا است، و آن چه مورد نهی و سرزنش است پرداختن به خرید و فروش و کارهایی است که از یاد خدا بازمی‌دارد.

این نکته کاملاً محسوس است که برخلاف تفکر مادی‌گرایان، و برخلاف نظر گروه‌هایی که خود را منتسب به اسلام می‌دانند، ولی همه‌ی مسائل را باینش مادی می‌نگرند و زیربنای همه‌ی امور را مسائل اقتصادی می‌پندارند، اسلام و قرآن چنان‌که در این آیات نیز می‌بینیم، محور اصلی را «ذکرالله» و تحکیم روی کردن به خدا قرار می‌دهد، و تنها آن را مسأله‌ی بنیادی و زیربنای زندگی سعادت‌مندان‌هی فرد

و اجتماع می‌داند، و هر چه بیشتر بر آن تأکید می‌کند، و در همین آیات چندین بار بر این موضوع اصرار می‌ورزد و می‌فرماید: «ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ» این - رو آوردن به ذکر خدا - برای شما بهتر است. و بار دیگر با نکوهش می‌فرماید:

« هنگامی که کار بیهوده یی دیدند به‌سوی آن شتافتند و تو را که به ایراد خطبه ایستاده بودی ترک کردند، بگو آن چه نزد خداست از لهُو و تجارت بهتر است.

و حتّی برای بعد از نماز جمعه و هنگامی که این فریضه را انجام داده و متفرّق می‌شوند نیز دستور می‌دهد: «وَ اذْكُرُوا اللّٰهَ كَثِيْرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ» خدا را بسیار یاد کنید شاید رستگار شوید.

دوره هفتم، شماره ششم / ۲۷

باید توجه داشت، آن چه نهی شده، هنگام
اقامه‌ی نماز مورد نهی است. یعنی توجه به
خرید و فروش و مسائل مادی به طور مطلق مورد نهی
نیست، و فقط در حال توجه به خدا و انجام فریضه
باید ترک شوند، و اسلام و قرآن کریم نمی‌خواهد
مردم را به طور کلی از مسائل مادی باز دارد، بلکه
سفارش می‌کند به هنگام نماز جمعه که عمل مهم‌تری
است از کارهای دیگر صرف نظر کنند، لذا در همین
آیات پس از آن که فرمان می‌دهد خرید و فروش را رها
کرده به سوی ذکر خدا بشتابید، بلافاصله می‌فرماید:
«فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا

۲۸ / نماز شکوهمند عبادی سیاسی جمعه

مِنْ فَضْلِ اللَّهِ؛^۱ (هنگامی که نماز برگزار شد، در زمین
پراکنده شوید و از فضل خدا بجوئید.)

اهمیت نماز جمعه در روایات

در روایات اسلامی برای برپاداشتن نماز جمعه و
شرکت در آن بسیار سفارش شده است، اهمیت نماز
جمعه به حدی است که حتی زندانیان را با مراقبت
برای شرکت در نماز جمعه می‌آوردند و پس از نماز
به زندان برمی‌گرداندند.

زندان‌ها هم باید خطبه‌های جمعه را بشنود و از
مسائل سیاسی و اجتماعی جماعت جمعه برخوردار
گردد، و این خود کمکی به اصلاح زندانی است تا
دیگر مرتکب خلاف نشود.

۱. سوره‌ی جمعه، آیه‌ی ۱۰.

دوره هفتم، شماره ششم / ۲۹

امیرمؤمنان علی (علیه السلام)، زندانیان را با ضمانت اولیاء آنان از زندان آزاد می‌ساخت تا در نماز جمعه شرکت کنند، و بعد اولیائشان آنان را به زندان بازگردانند.^۱

و نیز آن گرامی فرموده است: «در سه چیز اگر با پیشوایان تن مخالفت کنید هلاک می‌شوید: نماز جمعه، جهاد با دشمن، مناسک حج^۲».

پیامبر اسلام (صلی الله علیه وآله) فرمودند: «کسی که - برای انجام کاری در روز جمعه شخصی را استخدام کرده است، نباید او را از شرکت در نماز جمعه بازدارد، و اگر چنین کند مرتکب گناه شده، و

۱. جامع الاحادیث، ج ۶، ص ۶۸.

۲. جامع الاحادیث، ج ۶، ص ۶۲.

۳۰ / نماز شکوهمند عبادی سیاسی جمعه

اگر مانع او نشود در ثواب نماز او شریک خواهد بود.^۱

امام صادق(علیه السلام) فرمود: «خداوند جمعه را بر دیگر روزها برتری داده است، بهشت روز جمعه برای کسانی که به سوی آن بیایند تزیین می شود، و شما به همان اندازه که برای نماز جمعه از یکدیگر سبقت بگیرید به سوی بهشت سبقت می گیرید، و درهای آسمان - روز جمعه - برای بالا رفتن اعمال بندگان گشوده می شود.^۲

امام باقر(علیه السلام) فرمود: «فرشتگان مقرب خداوند، هر جمعه فرود می آیند، و کاغذهایی از نقره

۱. همان، ص ۶۸.

۲. جامع الاحادیث، ج ۶، ص ۴۳.

دوره هفتم، شماره ششم / ۳۱

و قلم‌هایی از طلا همراه دارند، و درب مساجد، روی تخت‌هایی از نور می‌نشینند، و هر کس در نماز جمعه شرکت کند به ترتیب ورود می‌نویسند، تا آن‌گاه که امام جمعه بیرون آید، و چون امام بیرون آمد اوراقی که دست دارند فرو می‌پیچند.^۱

امام صادق (علیه السلام) فرمود: هیچ قدمی نیست که در راه نماز جمعه برداشته شود مگر آن‌که خداوند بدن آن را بر آتش حرام می‌سازد.^۲

پیامبر گرامی اسلام (صلی الله علیه و آله) فرموده اند: «جمعه روزی است که خداوند اولین و آخرین را برای محاسبه - در روز حساب - جمع

۱. جامع الاحادیث، ج ۶، ص ۴۵.

۲. جامع الاحادیث، ج ۶، ص ۴۹.

۳۲ / نماز شکوهمند عبادی سیاسی جمعه

می فرماید، و هیچ مؤمنی نیست که با پاهای خود به نماز جمعه رود، مگر آن که پس از خطبه، خداوند وحشت‌های قیامت را بر او آسان می‌سازد، و آن ساعتی است - پس از خطبه - که خداوند بر مؤمنان رحمت می‌فرستد^۱.

و نیز فرمود: «برای شما هرروز جمعه یک حج و یک عمره است، حج به جهت شرکت در نماز جمعه، و عمره به جهت انتظار نماز عصر پس از نماز جمعه^۲.

مردی به نام «قلیب» از اعراب بادیه‌نشین، خدمت پیامبر (صلی الله علیه وآله) شرفیاب شد و

۱. جامع الاحادیث، ج ۶، ص ۱۸۲.

۲. بحار الانوار، ج ۸۹، ص ۲۱۴.

دوره هفتم، شماره ششم / ۳۳

عرض کرد: ای رسول خدا من یکبار چنین و چنان
مهیای حج شدم، ولی موفق نشدم.

پیامبر(صلی الله علیه وآله) فرمود: «عَلَيْكَ

بِالْجُمُعَةِ فَإِنَّهَا حَجٌّ الْمَسَاكِينِ؛ بر تو باد که در نماز

جمعه شرکت کنی، زیرا نماز جمعه حج مستمندان
است!.

و نیز آن گرامی فرموده است: «التَّهْجِيرُ إِلَى

الْجُمُعَةِ حَجٌّ فَقَرَاءُ أُمَّتِي؛ شتاب به سوی نماز جمعه،

حج فقیران امت من است.^۲

۱. جامع الاحادیث، ج ۶، ص ۴۷.

۲. بحار الانوار، ج ۸۹، ص ۱۹۷.

آداب نماز جمعه

پیشوایان گرامی دین، برای شرکت در نماز جمعه به آدابی دستور داده اند که برخی را ذکر می‌کنیم:

الف (نظافت و آراستن خود:

«هشام بن حکم» از امام صادق(علیه‌السلام)نقل می‌کند که فرمود: روز جمعه برای انجام نماز جمعه غسل کنید و خود را معطر سازید، و محاسن خود را شانه بزنید، و تمیزترین لباس خود را بپوشید، و خود را بیارایید و برای نماز جمعه آماده شوید، و باوقار باشید، و عبادت خدا را خوب به‌جا آورید، و تا می‌توانید کارهای نیکو انجام دهید.^۱

دوره هفتم، شماره ششم / ۳۵

«سلمان فارسی» می گوید پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمود: کسی که روز جمعه غسل کند، و خود را پاکیزه سازد و با عطری که دارد معطر نماید، و در نماز جمعه حاضر شود، و چون امام جمعه آمد، به گفتار او گوش دهد، خداوند لغزش‌ها و گناه هفته‌ی او را از جمعه تا جمعه می‌آمرزد^۱.

و در روایتی دیگر فرمود: «کفّاره‌ی لغزش‌های اوست مادام که از گناهان کبیره اجتناب نماید»^۲.
و نیز پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمودند:
دوست من جبرئیل گفت: یک روز خود را معطر کن

۱. جامع الاحادیث، ج ۶، ص ۵۴.

۲. مستدرک الوسائل، ج ۱، ص ۴۰۷، ج ۱۷.

۳۶ / نماز شکوهمند عبادی سیاسی جمعه

و روز دیگر واگذار، اما روز جمعه حتماً باید به خود
عطر بزنی و ترک آن سزاوار نیست^۱.

امام صادق (علیه السلام) فرمودند: «وَتَطَيَّبُوا

بِأَطْيَبِ طَبِيبِكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ» روز جمعه با بهترین
عطرهایتان خود را خوشبو سازید^۲.

ب (آمادگی قبلی:

در برخی روایات تأکید فرموده‌اند، مسلمانان از
کارهایی که موجب بازماندن از نماز جمعه می‌شود
اجتناب کنند، امیر مؤمنان علی (علیه السلام) فرموده‌اند:
«هیچ‌یک از شما پنج‌شنبه داوری ضعیف کننده
نخورد، شخصی پرسید: چرا؟»

۱ . جامع الاحادیث، ج ۶، ص ۲۲۶.

۲ . جامع الاحادیث، ج ۶، ص ۲۲۷.

دوره هفتم، شماره ششم / ۳۷

امام فرمود: تا برای انجام نماز جمعه ناتوان نباشد.^۱

و نیز آن گرامی در نامه‌ای به «حارث همدانی» نوشت: «لَا تُسَافِرُ فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ حَتَّى تَشْهَدَ الصَّلَاةَ إِلَّا فَاصِلًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ فِي أَمْرٍ تُعْذَرُ بِهِ»؛ روز جمعه سفر مکن تا در نماز جمعه شرکت کنی، مگر آن که (برای جهاد) در راه خدا یا برای کاری که بر آن معذوری، سفر کنی.

۱. جامع الاحادیث، ج ۶، ص ۵۶.

۲. جامع الاحادیث، ج ۶، ص ۵۷.

۳۸ / نماز شکوهمند عبادی سیاسی جمعه

ج (رعایت شرایط اخلاقی:

در برخی دیگر از روایات به نظم و انضباط و رعایت سکوت و آرامش به هنگام حضور در نماز جمعه و استماع خطبه، سفارش شده است.

امام صادق از امیر مؤمنان (علیهما السلام) نقل

کرده‌اند: مردم در نماز جمعه بر سه رتبه‌اند:

۱ - آن‌که پیش از آمدن امام حاضر می‌شود و

با سکوت و آرامش گوش فرا می‌دهد؛ این‌گونه

شرکت در نماز، کفّاره‌ی عمل از جمعه تا جمعه

است، به اضافه‌ی سه روز دیگر، زیرا خداوند فرموده

(مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ امْتَالِهَا) یعنی اگر عمل

روز جمعه به‌درستی انجام شود، ثواب ده روز را

دارد.

دوره هفتم، شماره ششم / ۳۹

۲ - آن که با سروصدا و بی‌نظمی در نماز

جمعه شرکت می‌کند که بهره‌ی جز این ندارد.

۳ - آن که پس از شروع خطبه می‌آید (و

به جای آن که بنشیند و به خطبه گوش دهد) می‌ایستد

و نماز می‌خواند، چنین کسی برخلاف سنت رفتار

کرده است و درعین حال از خدا - پاداش - می‌خواهد

و خداوند اگر بخواهد به او - پاداش - می‌دهد و اگر

بخواهد محرومش می‌سازد^۱.

و نیز امیر مؤمنان (علیه السلام) فرموده‌اند: «وقتی

امام خطبه می‌خواند رو به او بنشینید و به سخنان او

گوش فرا دهید»^۲.

۱ . جامع الاحادیث، ج ۶، ص ۹۶.

۲ . جامع الاحادیث، ج ۶، ص ۹۴.

و نیز فرمودند: « لا کلامَ وَالْأَمَامُ یَخْطِبُ وَ
لِالْتَفَاتِ إِلَّا کَمَا یَحِلُّ فِی الصَّلَاةِ وَ إِنَّمَا جُعِلَتْ
الْجُمُعَةُ رُكْعَتَيْنِ مِنْ أَجْلِ الْخُطْبَتَيْنِ جُعِلْنَا مَكَانَ
الرُّكْعَتَيْنِ الْآخِرَتَيْنِ فَهَمَا صَلَاةٌ حَتَّى یَنْزِلَ الْأَمَامُ؛
(هنگامی که امام جمعه خطبه می خواند نباید حرف زد
و نباید به سوی دیگر رو کرد. جز در مواردی که در
نماز هم جایز است، نماز جمعه دو رکعت است به
جهت آن که دو خطبه به جای دو رکعت سوم و
چهارم آن است، و دو خطبه تا هنگامی که امام از منبر
فرود آید، نماز است.)

دوره هفتم، شماره ششم / ۴۱

توصیه‌ی امام خمینی علیه السلام درباره‌ی نماز جمعه

امام امت و رهبر عالی‌قدر انقلاب در مورد اجتماعات
عبادی و سیاسی اسلام و نماز جمعه فرمودند:

«من تکلیفم را باید به شما بگویم، شما
دانشگاهی‌ها، شما دانشجویها همه‌تان مساجد را بروید
پر کنید. سنگر است آنجا، سنگرها را باید پر کرد،
محراب بهش می‌گویند آنجایی که حرب از آنجا
شروع می‌شود؛ محل حرب. امروز و این عصر از همه
روزها برای ما، و این وقت و این عصر از همه‌وقت
برای ما حسّاس‌تر است، برای این‌که همه‌چیز
درست‌شده است و شیطان‌ها از اطراف جمع شده‌اند
و می‌خواهند حالا که همه‌چیز درست و دارند مایوس
می‌شوند، نگذارند کارها اجرا بشود، باز تهیّه بینند و

لو برای ده سال دیگر یا چند سال دیگر تهیه ببینند، برای این که مسجدها را کم کم خالی کنند، و آخوند مسجد را کنار بگذارند و یک کسی که وضو ندارد و به هیچ چیز هم معلوم نیست اعتقاد داشته باشند بیاورند آنجا جای آخوند و نگذارند نمازش را بخواند، و خالی کنند این سنگرها را و بعد از خالی کردن این سنگرها حمله کنند. این دژهای محکم را محکم نگاه دارید، نگویید که انقلاب کردیم، حالا باید فریاد بزنیم، نخیر نماز بخوانید از همه ی فریادها بالاتر است، اجتماع کنید، نمازهای جمعه را باشکوه به جا بیاورید، و نمازهای غیر جمعه را هم اهمیّت بدهید

دوره هفتم، شماره ششم / ۴۳

که شیطان‌ها از نماز می‌ترسند، از مسجد می‌ترسند...»^۱.

هم چنان‌که پیشتر نیز اشاره کردیم، یکی از سودمندی‌های بزرگ نماز جمعه آن است که گفت‌وشنود درباره‌ی مصالح دین و دنیای مسلمانان را جزو فریضه‌ی عبادی قرار می‌دهد، قانون‌گذار اسلام می‌خواهد با این برنامه و به‌وسیله‌ی نیروی عظیمی که در جماعت جمعه تشکّل می‌یابد، تمام مشکلات را حل کند و از مفساد جلوگیری نماید، نماز جمعه باعث می‌شود هر هفته گام‌های مهمّی برای پیشبرد مصالح اسلام و مسلمانان برداشته شود و به همین جهت خطیب جمعه موظّف است مسلمانان

۴۴ / نماز شکوهمند عبادی سیاسی جمعه

را در جریان امور قرار دهد و مردم را آگاه سازد، و از برکات اجتماع عظیم مردم استفاده کرده از آنان برای رفع مشکلات یاری بخواهد.

امام خمینی (رحمه الله) در رساله‌ی «تحریرالوسیله» ضمن بیان احکام نماز جمعه می‌فرمایند:

(مسأله ی ۹): «برای خطیب در نماز جمعه

سزاوار این است که ضمن خطبه درباره‌ی مصالح دین و دنیای مسلمانان سخن گفته و جریانات و وقایع کشورهای اسلامی و غیر اسلامی و مسائلی را که سود و زیان آن به مسلمانان برمی‌گردد و همچنین مسائلی را که به زندگی و آخرت و امور سیاسی و اقتصادی آنان مربوط می‌شود و در استقلال و

دوره هفتم، شماره ششم / ۴۵

سرنوشت و موجودیت اسلامی آنان تأثیر دارد تشریح کند و کیفیت رفتار و روابط با سایر ملت ها را بیان نماید و از دخالت کشورهای ظالم و استعمارگر، خصوصاً در امور سیاسی و اقتصادی مسلمانان که منجر به استعمار و استثمار آنان می شود هشدار بدهد. به طور کلی نماز جمعه و خطبه های آن، مانند مراسم حج و نماز عید فطر و عید قربان از بزرگ ترین سنگرهای سیاسی اسلام است، ولی متأسفانه مسلمانان از وظائف مهم سیاسی اسلام غفلت نموده اند باینکه اسلام دین سیاست است. هر کس در احکام حکومتی و سیاسی و اجتماعی و اقتصادی اسلام کم ترین مطالعاتی داشته باشد می داند که اسلام از سیاست جدا نیست، پس کسی که خیال

می کند دین از سیاست جدا است جاهل و نادان است؛ او نه اسلام را می شناسد و نه سیاست را».

و در مسأله ی ۱۴ می فرمایند:

«خطیب باید سخنور بلیغ و کلامش رسا باشد، و با سخنانی واضح و روشن و خالی از ابهام و پیچیدگی حرف بزند، از مسائلی که در سطح جهانی و خصوصاً در سطح کشورهای اسلامی و کشور خودش برای مسلمانان مطرح است و با مصالح آنان ارتباط دارد آگاهی داشته باشد، در راه خدا از ابراز حقائق بیم و هراسی به خود راه ندهد، و از انتقاد کسی نترسد، در بیان حق و افشای باطل در مواقع مقتضی صریح و قاطع باشد.»

یادآوری به امامان جمعه

شایسته است امام جمعه در هر منطقه‌ای باشد. موارد ذیل را که در تربیت و تزکیه‌ی مردم و رفع مشکلات نقش مهمی دارد، در نظر بگیرد:

۱ - در امور سیاسی و اجتماعی از رهبری‌های

رهبر و امام امت پیروی کند، و رهبری‌های امام را ساده و روشن برای مردم بیان نماید.

۲ - به مشکلات منطقه توجه کامل داشته

باشد، و کمیته‌های مختلفی برای رسیدگی به مشکلات تشکیل دهد، تا آنان مشکلات را با او در میان بگذارند، و پس از آگاهی در رفع مشکلات بکوشد و هر جمعه با مردم آن منطقه نیز در میان بگذارد.

۳ - تسهیلاتی به وجود آورد که همه‌ی مردم بتوانند مشکل یا پیشنهادشان را بیان کنند، و امام جمعه یا افرادی که زیر نظر او کار می‌کنند به رفع آن‌ها بپردازند.

۴ - امام جمعه با مرکز رهبری در تماس باشد تا از رهبری‌های خاص بهره‌مند شود، و نیز در حل مشکلات از رهبری استمداد نماید.

۵ - پاره‌یی از مشکلات منطقه را که لازم است به مقام رهبری گزارش شوند، طبق ضوابط صحیحی با مقام رهبری در میان بگذارد.

چند توصیه به شرکت‌کنندگان در نماز جمعه
در انجام فریضه‌ی ارجمند جمعه، نکات ذیل مراعات شود:

دوره هفتم، شماره ششم / ۴۹

- ۱ - مسیر خواهران از برادران جدا شود.
- ۲ - ابتدا صفوف جلو تکمیل گردد.
- ۳ - صف‌ها را مرتب و منظم سازند.
- ۴ - ضمن خطبه‌ها کاملاً سکوت نمایند و حتی موقع ورود افراد با واردین صحبت نکنند.
- ۵ - اگر رادیو همراه دارند هنگام استماع خطبه‌ها از گرفتن برنامه‌های دیگر رادیویی خودداری نمایند.
- ۶ - از استعمال دخانیات خودداری شود.
- ۷ - کاملاً رو به امام جمعه بنشینند و مطالب را خوب گوش کنند، و از رو کردن به این سو و آن سو اجتناب نمایند.

۵۰ / نماز شکوهمند عبادی سیاسی جمعه

۸ - نوجوانان را با لطف و محبت جا دهند، و اگر کیفیت نماز را به درستی نمی‌دانند با مهربانی به آنان بیاموزند.

۹ - پس از پایان نماز و به هنگام خروج، عجله نکنند و از فشار و مزاحمت به دیگران خودداری نمایند.

۱۰ - تا پایان نماز جمعه و نماز عصر، جای خود را ترک نکنند، زیرا این کار مزاحمتی برای دیگر برادران است که هنوز به نماز مشغول‌اند.

۱۱ - نماز جمعه فریضه‌ای بسیار ارجمند و در حکم «حج» است، کوشش کنند نماز را با حضور قلب به جا آورند تا بهره‌ی معنوی بیشتری ببرند.

دوره هفتم، شماره ششم / ۵۱

۱۲ - ممکن است برخی از برادران برای شرکت خود در نماز جمعه شرایط خاصی قائل باشند؛ از قبیل آن که امام جمعه چنین و چنان باشد و حتماً طرز فکرش صد درصد موافق من باشد! باید توجه داشت که این گونه پایبندی‌ها موجب می‌شود از فیض عظیم نماز جمعه محروم بمانیم، در حالی که نماز جماعت به‌ویژه جماعت جمعه نزد خدا محبوبیتی غیرقابل وصف دارد.

اضافه بر این، این گونه نظرها اگر گسترش یابد موجب رکود و خلوت شدن نماز جمعه‌ها می‌شود، و ضربه‌ی بزرگی به انقلاب و اسلام وارد می‌سازد که جبران آن مشکل است. نباید وسوسه به خود راه داد،

۵۲ / نماز شکوهمند عبادی سیاسی جمعه

انگیزه‌ی بسیاری از این گونه وسوسه‌ها، تنبلی و تکبر است که هر مسلمانی باید از آن پرهیزد.

۱۳ - پس از دو خطبه و قبل از شروع نماز، بنا بر آن چه در روایات پیشوایان معصوم (علیهم السلام) ذکر شده، موقع دعا است، و وقتی است که دعا در آن مستجاب است، شایسته است برادران برای خود و همه‌ی مسلمانان دعا کنند و شرائط دعا را نیز مراعات نمایند.

پایان